

7. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020, 128 с.

Кочин Володимир Володимирович

науковий консультант судді Конституційного Суду України, провідний науковий співробітник відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ В. В. ЛУЦЯ НА ДОГОВІР У ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Творчий спадок Володимира Васильовича Луця не обмежується його друкованими працями, виступами на конференціях, публічних захистах дисертацій чи інших наукових засіданнях, оскільки кожна хвилина спілкування з ним була наповнена життєвої мудрості, позитивного погляду на життя та постійного руху вперед. Лише вчений, котрий має якості доброчесності, порядності та справедливості міг написати таку величезну кількість праць, присвячених договірним відносинам, корпоративному праву та цивілістиці загалом, які не втрачають своєї актуальності. Аналізуючи роботи Володимира Васильовича, можливо не лише згадати видатного науковця, а відтворити у пам'яті усі теплі моменти, коли Вчитель був поруч, адже попри усі науково-адміністративні відносини всі ми сприймали його як наставника, педагога та порадирика.

Дослідження *господарських договорів* спричинено ідеологічною основою життя радянської держави, яка була закріплена у нормативному регулюванні. Так, Цивільний кодекс УРСР 1963 року безпосередньо містив норму, за якою «*господарське життя Української РСР визначається і спрямовується державними планами економічного і соціального розвитку*» (друге речення частини другої статті 1). Такий підхід дозволяв розмежувати так зване «буржуазне суспільство» з *торговими угодами* та прагненням перейти до *підприємницької сфери* на шляху до «усуспільнення господарства» [2, с. 6–7].

На думку В. В. Луця *господарський (хозяйственный) договір* є «правовою формою, найбільш адекватною економічному змісту відносин соціалістичних підприємств у сфері розподілу та обміну результатами їх виробничо-господарської діяльності» [7, с. 172]. Вивчаючи цитовану роботу, сучасний дослідник певне звернув би увагу, що підставою для виникнення договірних відносин були відповідні плани виробництва, ідея яких була сформована у відповідній постанові ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР від 4 жовтня 1965 року. Тобто до безпосереднього укладення договору існували відповідні стадії, які мали адміністративно-правовий зміст, а також до певної міри

характеризувалися проявом цивільно-правової форми. Слід також зацентувати увагу на висновку автора, що «аналіз практики планування виробництва запасних частин, наприклад, свідчить, що внаслідок наступних змін затверджений варіант виробничої програми відрізняється від уточненої в кінці року приблизно на 60–80 %» [7, с. 178].

Отже, основна проблема у договірному регулюванні господарської діяльності радянського періоду – неможливість належного виконання плану та бажання «недбайливих господарників» вийти у «передовики», нехтуючи належним виконанням господарських зобов'язань. Така підміна об'єктивних економічних обов'язків адміністративними стала черговим «крижким камінцем», що призвів до розпаду радянської економіко-політичної системи.

Дослідження договірного регулювання в умовах побудови ринкової економіки в Україні та відсутність ідеологічного тиску надало можливість безпосередньо зосередитися на приватноправових особливостях цих відносин. В. В. Луць справедливо стверджував, що «найбільш доцільною і адекватною вільним ринковим відносинам правовою формою опосередкування таких відносин є цивільно-правовий договір (контракт), адже результати підприємницької діяльності реалізуються на ринку товарів і послуг на договірних засадах» [6, с. 9].

Так, автор, аналізуючи договір як юридичний факт, визначає такі його ознаки: 1) у ньому виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи кількох, причому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися і відповідати одне одному; 2) договір – це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: набуття зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Саме за цією ознакою цивільно-правовий договір відрізняється від договірних форм, що їх використовують в інших галузях права (трудоному, міжнародному публічному тощо) і де вони набувають специфічних рис [6, с. 24].

Таким чином, маючи назване теоретичне розуміння договору, вчений сформулював такі особливі риси *підприємницького договору*: 1) суб'єктами є суб'єкти підприємницької діяльності; 2) його зміст становлять умови відповідно до мети здійснення підприємницької діяльності або інших цілей, не пов'язаних з особистим (сімейним, домашнім) споживанням; 3) для деяких їх видів може встановлюватися окремий порядок їх укладення; 4) певними особливостями можуть характеризуватися порядок виконання або умови відповідальності сторін [6, с. 31].

Фактично, саме таке співвідношення цивільно-правового та підприємницького договорів створило підґрунтя для погляду на них як на загальне та особливе правові явища, що детально описує В. С. Мілаш [8, с. 241], зокрема, нагадуючи про загальноправову природу договору як універсального правового засобу впорядкування суспільних відносин, а також інші виокремлені галузеві відносини [8, с. 268]. Вочевидь, цивільно-правовий договір хоч і можна назвати галузевим відносно інших договірних конструкцій, однак саме він є «взірцевим» для практичного пояснення цього правового явища.

На підтвердження цієї тези слід процитувати наступну позицію В. В. Луця: «сутність *цивільно-правового* договору становить угода (згода, домовленість, порозуміння, консенсус тощо) двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення *цивільних прав та обов'язків*» [5, с. 303].

На думку О. А. Беляневич, господарський договір після його укладення призводить в динамічний стан нормативні регулятори, що існують у нормативно-правовій (юридичній) площині (перехід правової норми із її статичного стану в активну) та у позаюридичній площині (інші моделі управління системою суспільних відносин) [1, с. 525]. Остання модель існування суспільних відносин, як зауважує В. В. Луць, може існувати у випадку чітко сформульованих у договорі умов (пунктів), які з достатньою повнотою і несуперечністю одна одній розкривають зміст договору і цілі (мету) його укладення [4, с. 127].

Разом з тим, попри законодавчого закріплення свободи договору та свободи підприємницької діяльності «позбутися нормативістського підходу» у теорії та практиці вкрай важко. В. В. Луць наголошував, що «важливою умовою чинності (дійсності) договору, що опосередковує відносини у сфері господарської діяльності, є його відповідність вимогам чинного законодавства» [3, с. 38], тому «у розвитку інституту договору в сучасних умовах помітна дія різних за характером і часто суперечливих тенденцій» щодо свободи договору та забезпечення публічного порядку [3, с. 42].

Таким чином, наукові позиції В. В. Луця щодо договору в економічній діяльності ґрунтуються на його приватноправових дослідженнях господарських відносин радянського періоду, а також підприємницьких та цивільно-правових відносин в умовах формування ринкової економіки України. Незалежно від умов формування економічних відносин (планова економіка чи свобода підприємництва) погляд на договір залишається незмінним – форма існування відносин (у тому числі й власне відносини), юридичний факт або документ, у якому зафіксовано факт виникнення договірної зобов'язання. Це опосередковує необхідність для майбутніх дослідників виконати наступну настанову: «в конкретному аналізі юридичних явищ завжди слід розкривати їх сутність, встановлювати, зокрема, що розуміється під поняттям «договір» у тому чи іншому випадку» [6, с. 24]. Теоретичний погляд на договір у економічній діяльності сформовано відповідно до емпіричного пізнання цивільно-правового договору як юридичного явища та наукового обґрунтування можливостей наділення його властивостями загальноправової конструкції.

Список використаних джерел

1. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти). Монографія. Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
2. Ландкоф С. Н. Торговые сделки. Теория и практика. Харьковская цивилистическая школа: о договоре: монография. За ред.: Спасибо-Фатеева И. В. Харьков: Право, 2017. С. 6–34.

3. Луць В. В. Деякі аспекти правового регулювання договірних відносин у господарській діяльності. Збірник наукових праць викладачів Юридичного інституту присвячений 20-річчю створення Юридичного інституту. Івано-Франківськ 2012. С. 31–45.
4. Луць В. В. До питання про сутність і зміст цивільно-правового договору. Приватне право. 2013. № 1. С. 118–128.
5. Луць В. В. Договір як регулятор цивільних відносин. Служу пером своїй Вітчизні. Вибрані праці. До 80-річчя від дня народження та 50-річчя науково-педагогічної і громадської діяльності. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. С. 281–303.
6. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. 2-е вид. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 567 с.
7. Луць В. В. Хозяйственный договор и эффективность производства. Служу пером своїй Вітчизні. Вибрані праці. До 80-річчя від дня народження та 50-річчя науково-педагогічної і громадської діяльності. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. С. 171–184.
8. Мілаш В. С. Господарський договір у сучасних умовах. Договір як універсальна правова конструкція: монографія. За ред.: Гетьман А. П., Борисова В. І. Харків: Право, 2012. С. 233–272.

Мічурін Євген Олександрович

*доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського
національного університету імені В.Н.Каразіна*

СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ІНШІ ЦИВІЛЬНІ ДОГОВОРИ

Подальший розвиток цивільного права взагалі та договірного права зокрема найближчим часом багато у чому буде пов'язано із правовою регламентацією віртуальних благ, продуктів ІТ-технологій, що пов'язано із розвитком відповідних суспільних відносин, питомою вагою цих благ серед інших об'єктів цивільних прав.

Не звичними у системі договорів в цивільному праві є «смарт-контракти». Вони відрізняються наявністю волевиявлення сторін договору, що стосується його виконання чи окремих його частин шляхом автоматизації через застосування комп'ютерної програми з використанням розподіленого реєстру цифрових транзакцій.

Проблемою смарт-контракту є відсутність прив'язки його апаратної (програмної) частини до законодавства та можливість технічно програмувати будь-яку послідовність дій, яка може нагадувати виконання зобов'язань. Що стосується їхнього виконання обов'язковим є додержання вимог законодавства до зобов'язань. Проблема виникла починаючи із 60-х років ХХ сторіччя, коли юриспруденція певним чином ігнорувала досягнення інформатики. Це було зумовлено насамперед відсутністю в їх потенційних користувачів елементарних навичок роботи на комп'ютерній техніці, обмеженістю уявлень про коло можливостей нових технологій. Фахівці ж із математики та кібернетики не мали юридичної підготовки, отже, не могли самостійно формулювати завдання, які могли б бути вирішені за допомогою ЕОМ [1, с. 375].

**Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

ДОГОВІР ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ФОРМА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Матеріали

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
присвяченої пам'яті академіка Національної академії
правових наук України, заслуженого діяча науки і
техніки України, доктора юридичних наук, професора
Володимира Васильовича Луця
(1933-2021)**

(м. Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 р.).

Івано-Франківськ – 2023

Редакційна колегія:

- Васильєва Валентина** – професорка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, докторка юридичних наук, професорка, Заслужений юрист України
- Гейнц Руслана** – завідувачка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук, доцентка
- Банасевич Ірина** – доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук, доцентка
- Гришко Уляна** – доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидатка юридичних наук

Д28 Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (м. Івано-Франківськ, 7 квітня 2023р.). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 241 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) «Договір як універсальна форма правового регулювання», яка відбулася 7 квітня 2023 року на базі кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

© Прикарпатський
національний університет
імені В.Стефаника, 2023

ЗМІСТ

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМ: «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ» 3

Гриняк Андрій Богданович

**ООНОВЛЕННЯ КНИГИ ПЕРШОЇ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПРАВОЧИНИ
ТА ДОГОВОРИ 4**

Зозуляк Ольга Ігорівна

**НАУКОВА СПАДЩИНА АКАДЕМІКА В.В. ЛУЦЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА
ПЕРСПЕКТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ ДОГОВОРУ 6**

Зеліско Алла Володимирівна

**DRAFT COMMON FRAME OF REFERENCE В ДОГОВІРНОМУ ПРАВІ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 9**

Коссак Володимир Михайлович

**НОВЕЛІЗАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ
ВІДНОСИН В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 12**

Кохановська Олена Велеоніівна

**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР У ДОКТРИНІ І ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА
РЯДІ ІНШИХ КРАЇН 15**

Кочин Володимир Володимирович

**ТЕОРЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ В. В. ЛУЦЯ НА ДОГОВІР У ЕКОНОМІЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ 18**

Мічурін Євген Олександрович

СМАРТ-КОНТРАКТИ ТА ІНШІ ЦИВІЛЬНІ ДОГОВОРИ 21

Мироненко Ігор Віталійович

**ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ АВТОНОМІЇ ВОЛІ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ З
ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ 24**

Надьон Вікторія Валентинівна

**РОЛЬ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ У ПЕРЕДДОГОВІРНИХ
ПРАВОВІДНОСИНАХ (УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД) 26**